

Datum: Donderdag 8 en vrijdag 9 december 2011
Gastheer: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)
Thema: De toekomst van samenwerking en de ruimtelijke perspectieven voor Brainport

Dag 1 – 8 december 2011 - Multi-level governance en de kansen voor de regio

De regionale samenwerking is aan het veranderen als gevolg van wettelijke kaders, bezuinigingen en de toenemende noodzaak voor gemeenten om met hun buurgemeenten tot operationele samenwerking te komen.

Marcel Boogers (hoofddocent bestuurskunde, Universiteit van Tilburg) beschrijft dat de jaren 80 en 90 in het teken stonden van het regionaal bestuur en dat het nu gaat over bestuurlijke drukte. Hij geeft aan dat we af moeten van hulpstructuren, en toe naar heldere taken en verantwoordelijkheden. Hierbij moet de taak centraal staan en dan pas de schaal waarop de taak wordt uitgevoerd.

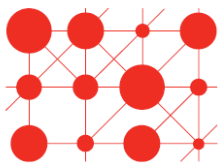
Het is niet te verwachten dat we een sterke provincie, een supergemeente of een vierde bestuurslaag krijgen. Binnen de bestaande kaders moeten de taken en verantwoordelijkheden opgelost worden, en worden gekeken naar vernieuwingsmodellen. Belangrijk is om gezamenlijk met de overheid, ondernemers en onderwijs een ontwikkelagenda op te stellen. Een gemeenschappelijke aanpak om de regionale opgave aan te pakken. Dit betekent een multi-level multi-actor governance. Niet elke deelopgave hoeft op een bepaald schaalniveau met dezelfde actoren aangepakt te worden, dit is afhankelijk van de opgave en de vraag. Een voorbeeld op Europees niveau is comitology, wellicht is dit ook van waarde voor de regio. Naast een gezamenlijke aanpak is het ook goed om de gemeenteraden in een vroeg stadium te betrekken. En tot slot draait het om het goed organiseren van 'checks' en 'balances'. De provincie kan een hele nuttige speler zijn, maar zij moet wel een gelijkwaardige partner aan tafel zijn.

Ook **Wim Haarmann** (Telos, Brabants centrum voor duurzaamheid en betrokken bij het project Krachtig Bestuur in Brabant) geeft aan dat we niet meer van een vaste structuur uit moeten gaan, maar iedere keer opnieuw moeten schakelen tussen schaalniveaus. Van onderop maatschappelijke coalities vormen om ontwikkelingen op gang te brengen. Maar hoe nu te schakelen tussen de schaalniveaus? In Drechtsteden gebeurt dit d.m.v. portfolio management. Schakelen vraagt namelijk om de nodige evenwichtskunst (Boek, Hoogerwerf, 2003), het constant werken met dilemma's.

Strategisch is het van belang om als regio naar de opgave te kijken. Hierbij is het belangrijk om een samenhangende inhoudelijke agenda op te stellen. De stadsregio te zien als motor voor de economische ontwikkeling. Daarnaast moeten de bestuurlijke taken worden geprofessionaliseerd. De decentralisatie in combinatie met de bezuinigingen van de gemeente vraagt om meer te doen met minder geld. En tot slot moet de bestuurlijke uitdaging vorm gegeven worden. Wat doen we nu op het niveau de regio (Brabant) als geheel en wat op subregionaal niveau, en hoe verbinden we dit met elkaar. Het is goed om een regionaal platform te hebben. Een platform waar samenwerkingsverbanden ontstaan en georganiseerd kunnen worden. Bovenaan staat dat er goed gekeken moet worden naar maatschappelijke processen, en wat bedrijven hierin willen en kunnen betekenen.

Jean Paul Kroese (directielid SRE) beschrijft dat het binnen de SRE lastig omgaan is met de vele verbanden en structuren. Wat hoort op welk schaalniveau thuis en wat is nu de verhouding. En wat is nu de rol van SRE? Vormt de SRE het schakelstation?

Steeds opnieuw komt binnen de SRE de vraag terug wat hebben we met elkaar en wat zijn we nu

eigenlijk als regionaal samenwerkingsverband? Wij (SRE) zijn een regio en een DUS. In combinatie met Brainport is de regio een functionele regio, een stedelijke schil en een groene regio. Met pendels van stromen naar de steden en een sterk geconcentreerde industrie. Eerste en tweedelijns bedrijven zijn gevestigd in de regio. Innovatieve bedrijvigheid is dan ook verspreid over de regio en bevat ook nog eens cohesie tussen de verschillende ketens. Hierbij biedt de regio gedifferentieerde woonmilieus; een hoge 'quality of live'. Alles lijkt te lukken, er wordt gezamenlijk (triple helix (bedrijven, kennisinstellingen en de overheid)) gebouwd aan de ontwikkeling van de regio. De ambities van de regio zijn en worden sterk gekoppeld aan de economische motor: Brainport 2020.

De regio bevat veel geformaliseerde samenwerkingsverbanden. Het uitgangspunt moet zijn om de vraagstukken op een zo laag mogelijk schaalniveau aan te pakken. De principes op samenwerking zijn triple helix, van onderaf – maar eigenlijk heeft de SRE in haar vormgevingsdiscussies hier niets aan. Vooraf moeten maatschappelijke vraagstukken centraal gesteld worden. De schaalniveaus lokaal, subregionaal, regionaal en bovenregionaal schaalniveaus zijn hierin relevant. Op regionaal niveau wordt alleen strategisch gekeken. Moeten al deze schaalniveaus nu verbonden zijn? Nee eigenlijk niet. Er is geen hiërarchie nodig. We moeten onszelf niet opsluiten in een vaste structuur, maar flexibel zijn en een open stroom van informatie uitwisseling genereren.

Jan Bart Wilschut (secretaris / directeur Regio Achterhoek) start zijn bijdrage met de constatering dat we het niet meer alleen kunnen. We zullen ons moeten verbinden met de 3 o's – overheid, onderwijs, ondernemers. We moeten het met elkaar doen. In de regio Achterhoek is gezamenlijk een agenda 2020 opgesteld. En gekeken hoe deze gezamenlijke agenda omgezet kan worden naar investering en projecten. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is wie niet kan delen, kan niet vermenigvuldigen. We zijn met elkaar aan een nieuw spel begonnen. We zoeken een leiderschapstijl - niet hiërarchisch, maar met horizontale verbinders. Ieder zijn inbreng is net zo van belang. Waarom nu zo bang om samen te werken?

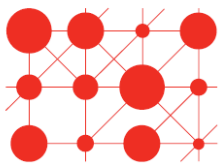
Iedere schaal heeft zijn problemen, dat is de discussie helemaal niet. Het begint met hetgeen wat aanwezig is, hetgeen dat toegevoegd wordt en hetgeen we het samen gaan doen. Het veld en de burger mobiliseren. Dit heeft niets te maken met de problemen op schaal, er zitten allemaal belangen achter. In Regio Achterhoek zoeken ze een manier, een stap verder. Een partij denkt na over een management development model voor de 3 o's. Zij kwam met het voorstel om managers 80% in te zetten voor de eigen organisatie en voor 20% elders in de regio. Leer denken vanuit UWV of vanuit zorg of onderwijs. Krachten zo bundelen dat er geen energiek lek is. Deze nieuwe weg doet pijn, maar is keihard nodig!

Discussie

Gaat het nu om de organisatie? Is de regio niet te institutioneel geworden? Is het nieuwe ervan af? Moet opschalig nu een concrete stap krijgen? Zijn wij als regio's in staat om onszelf opnieuw uit te vinden, kunnen we het institutionele nog loslaten?

Marcel Boogers ziet het als de fase waar het regionaal bestuur in zit. Zijn de personen bereid om te delen om te kunnen vermenigvuldigen. Daar heeft SRE nu een probleem. Van belang is in ieder geval om laat zien wat de regio doet, toevoegt en oplevert. Het gevaar is echter dat de regio onbewust boven de gemeenten komt te staan. Worden we door ons eigen succes in de staart gebeten?

Het probleem zit hem in het feit dat de opgave en de samenwerking uit elkaar zijn gegroeid. Als de regio zich vasthoudt aan de grenzen van de regio, dan creëren we ons eigen institutionele kader. Als we niet flexibel zijn stappen we in dezelfde valkuil van gemeenten en provincies. De Metropoolregio, als voorbeeld, is heel amorf, heeft geen vaste grenzen. Institutionaliseren speelt hier geen rol.

Daarnaast wordt naar voren gebracht dat de gemeenten wel het gevoel moeten hebben en houden dat de regio van hen is. De regio is van de gemeenten en de regio organiseert vanuit de gemeenten dan ook voor de gemeenten. De regio zal haar meerwaarde moeten laten zien.

De schaal wordt niet gekozen, dat is niet het verhaal. Op welke schaal willen we werken en wat is het meest effectief. Iedere samenwerking moet getoetst worden aan meerwaarde die het oplevert. Geloof in een nieuwe manier van denken, gelijkwaardigheid en samen verbinden!

Dag 2 – vrijdag 9 december 2011 - Verzilveren van stedelijke perspectieven

De regio Eindhoven wil in 2020 tot de top drie technologische regio's van Europa behoren en tot de top 10 van de wereld. Wat zijn de ruimtelijk economische vereisten? Welke investeringen zijn daarvoor nodig en hoe kunnen deze worden opgebracht? Hoe komen we tot nieuwe businesscases?

Joan van Dijk (programmacoördinator ruimte, SRE) start met het feit dat de regio hoge ambities heeft in een tijd van teruglopende publieke middelen. Investeringen vragen een omslag van denken en doen. Een grote snelheid is gewenst om op internationaal niveau te excelleren. Er moet gericht raak geschoten worden. Regio Eindhoven kiest daarom bewust en zet in op bepaalde projecten en thema's. De focus van economie en ruimte naar een allesomvattend programma. In deze regio wordt ingezet op het vlak van onderwijs. Daarnaast van een lokale identiteit naar een internationale allure. Het speelveld van deze regio is de wereld. De internationaal concurrerende steden zijn Stockholm, Cambridge en Grenoble, en ook landen als Japan en China. Wat moeten we in deze regio als basisvoorwaarden doen, en wie gaat dit allemaal doen? Het kan niet van de overheid alleen komen. Maar het is een misverstand dat er geen geld is, het is alleen de vraag hoe activeer je het geld en waar zit het. Hoe incuberen we andere partijen om ambities te realiseren?

Welke investeringen van de stad Eindhoven zijn nodig om bedrijven te accommoderen? Vanuit traditie keek men naar overheid. Wat zouden Brainport en Eindhoven moeten doen om op dit niveau te blijven?

Sandra Koster (sectormanager gebiedsontwikkeling, gemeente Eindhoven) geeft aan dat de stad Eindhoven veel meer kijkt naar voorzieningen. Vanuit traditie werd gekeken naar het ruimtegebruik, nu wordt meer gekeken naar vraagkant. Bereikbaarheid past bij Brainport; passende stromen bij de gebruikers. De gebruikers van Eindhoven zijn veel kenniswerkers en technische mensen. Zij hebben behoefte aan groen, cultuur en verbeelding. Voorbeelden zijn het Glow festival en de Dutch Design week. Van belang is om niet te redeneren vanuit het aanbod, maar probeer veel meer de vraag op te zoeken. Probeer de ontwikkelingen daar op aan te sluiten. Een voorbeeld in de binnenstad van Eindhoven is de Blob. Deze is ontwikkeld vanuit de aanbodzijde. Het past bij Eindhoven, maar kwam bijna niet gevuld. Het restaurant Cuisine is ontstaan vanuit de vraag, vanuit de wens van de gebruikers van de stad. Investeer dus vanuit de kracht van de stad zelf, voor Eindhoven geldt: zet in op technologie en design. Blijf als stad passen bij de dynamiek van de omgeving.

Floris Alkema (architect, stedelijk ontwerper en voorzitter kwaliteitsteam Brainport Avenue) steekt de kwaliteit van de stad Eindhoven en Brainport ruimtelijk in. Brainport Avenue, een gebied wat nadrukkelijk gekoppeld is aan de snelweg. Door op de snelweg en in het omliggende gebied de stad Eindhoven en Brainport zichtbaar te maken en te etaleren krijgt het gebied een identiteit. Overal waar snelwegen steden ontmoeten zijn geluidsschermen, waardoor de zichtbaarheid van de omgeving dramatisch is. Misschien is de weg zelf wel de vertegenwoordiger, of kunnen ambassadeurs (lichteffecten) ingezet worden. Belangrijk is om een gebied te maken dat functioneert. Een avenue moet niet een verzameling

van achterkanten van suburbane ontwikkelingen zijn. De Brainport Avenue maakt van deze achterkanten voorkanten. Het hele gebied gaat onderdeel uitmaken van een doorlopende stad. Het gebrek van een historisch centrum in Eindhoven geeft een voorsprong, waardoor een stedelijke dynamiek in gang gebracht kan worden.

Frank ten Have (Deloitte Real Estate Advisory) zegt nadrukkelijk dat ambities getemperd moeten worden. Laten we niet te veel blijven zitten in somberheid, maar kiezen. Plannen moeten worden bijgesteld en kansen moeten worden gepakt. Meer samenwerking en meer belangen bundelen. Gebruik de kennis en de kunde van grote instellingen, bedrijfsleven en universiteiten. Niet alleen gezamenlijk kijken wat voor de stad nodig is, maar ook nieuwe businesscases bouwen. De oude methodieken van joint ventures zijn over op de manier zoals we dat deden. Ook de overheid moet oefenen in zelfbeperking. Het gaat om het formuleren van de behoefte. Laten we een model bedenken waarin een verbinding ligt van A met B. De markt zoekt de meest goede en goedkope verbinding. Wat we verdienen gaan we in fondsen stoppen om kwaliteitsimpulsen te 'triggeren'. Ja!, er kan absoluut nog wat, maar er moeten knopen door gehakt worden. Laten we vooral ook samenwerking in publiek private combinaties.

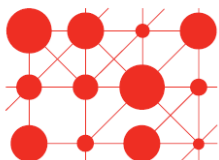
Discussie

De kracht van Eindhoven is dat de gehele keten is geborgd. Een rijke erfenis van Phillips. Mensen die van de universiteit komen kunnen in de stad aan de slag en kunnen een plek vinden om op de arbeidsmarkt te beginnen. In Eindhoven is dit vrij gemakkelijk ten opzichte van Rotterdam en Amsterdam, omdat Eindhoven binnen de regio al zo een goede positie heeft en dominant is. Elke gemeente heeft daarbij zijn eigen specifieke kwaliteiten die aansluiting vinden bij de kracht van de Brainport. Waardoor wordt voorkomen dat het alleen een Eindhovense ambities is. De kracht van de Brainport is de diversiteit. Het is een regio met veel samenhang en dynamiek. Echter is er een imago dat achterloopt bij de werkelijkheid.

Er is veel vertrouwen in de starts-ups van bedrijven. Wordt er door de regio geïnvesteerd in een plek voor start-ups of doet iedere gemeente dit voor zichzelf? Er is nu niet het geld om een grote investering te doen. Het ligt niet allemaal stil, kleine investeringen worden gedaan. Van een toevoegingsstrategie naar een transformatiestrategie. Het hoeft niet meteen allemaal 'spic en span'.

Het is goed om meer te focussen op het transformeren van leegstaande gebouwen. De vraag blijft hetzelfde, maar denk slim na welke tools je in handen hebt. De oude bedrijfsgebouwen van Phillips hebben een structuur waar je alles mee kan. De regio heeft nu niet echt de stok achter de deur om aan te geven waar nu geïnvesteerd wordt en welke plannen een halt worden toegevoerd. Dit zou echter wel moeten. Dit kan bijvoorbeeld door één verkooppunt. Geen enkele gemeente zal zeggen dat het bij hen een onsje minder mag. Bij het nemen van verlies is er bij gemeenten echter wel de bereidheid om te kiezen. Downsizen in ruimtelijke en fysieke ontwikkeling, maar investeren in onderwijs en innovatie. Let op er zit wel een verschil in het kiezen nu en het uitvoeren straks!

Hoe is de arbeidsmarktprognose? Welke arbeidsmarkt is in de toekomst nodig? Wat voor type (kennis)werkers zijn nodig en welke voorwaarden moet gecreëerd worden? De regio streeft naar een toevoeging van 40.000 kenniswerkers tot 2025. Kenniswerkers in de brede range van vaklieden tot experts. Dit is vooral een vervangingsvraag. Voor een deel moeten deze uit het buitenland komen en voor een deel leiden we deze zelf op. De techniekstudenten zijn met meer dan 30% afgenomen. Belangrijk is om te zorgen dat de ROC's deze aanvullen. Daarnaast kan een samenwerking als netwerk met andere Nederlandse (universiteits)steden ook een aanvulling zijn. Wat kan de Universiteit van

Groningen betekenen voor Brainport, en andersom.

Veldonderzoek

Benoem de ontwikkelingsmogelijkheden; 'wat' is specifiek een kans voor de Brainportregio om aan de ambitie te voldoen om tot de top van innovatieve regio's te behoren.

De Collse Watermolen zou een link kunnen leggen met Vincent van Gogh. Van Gogh meer zichtbaar maken in exposities, wellicht d.m.v. de Floriade of op Eindhoven Airport (een culturele regio). De kracht van Eindhoven zit ook in het industriële verleden. Phillips architectuur is een hele typerende lijn.

Wat opvalt, kijkend naar de stationsopgave, is dat er veel verkeersstromen in de binnenstad lopen. Er is veel verkeerslawaai en een hoge mate van fijnstof. De gemeente is het verkeer aan het downsizen. Eindhoven moet door luchtkwaliteit ingrepen doen.

Daarnaast een idee om de onbenutte plekken van Woensel-West te gebruiken voor het realiseren van woningen voor werknemers met een internationale achtergrond, zodat zij hun eigen woonwensen kunnen realiseren. Opvallend in Woensel-West is dat hier een plek voor jonge mensen is gecreëerd. Een lage huur, waar tegenover staat dat de jongeren zich inzetten voor de leefbaarheid van de buurt. Ondersteuning in vormen van huiswerk, Urban Dance, Taal, etc.

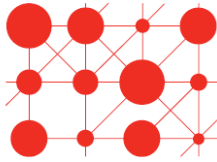
Ook het knooppunt de Hogt sprak tot de verbeelding. Een gebied waar snelwegen door- en over elkaar heen lopen. Waarom niet de plek voor een kathedraal 22ste eeuw. Een fietsverbinding vanuit het centrumgebied langs de Dommel. Een goede plek voor een buitenevenement; stadsstranden, evenementen, horeca. Laat dit bedenken door de creatieve geest (Design Academy) uit de stad.

Voor het vliegveld Eindhoven Airport zijn ook de nodige ideeën geopperd. Realiseer een hotel en maak vergaderlocaties. Speel in

op het type gebruiker en mensenstromen. Zijn dit businessmensen of toeristen, of beide? Vanuit het vliegveld en het station heeft de gebruiker geen enkel gevoel van wat Eindhoven voor een stad is. De stad en de regio laten bijna niets zien van waar zij goed in zijn. Sinds kort heeft Eindhoven één verlicht viaduct. Wil je dit op het netvlies krijgen van de passant krijgen dan moet er meer gebeuren!

Bedrijven, ontwikkelaars (o.a. de Hurks Groep) en corporaties (o.a. Trudo) worden betrokken bij de prioritering van ontwikkelingen voor de stad. De gemeente geeft aan dat het in deze tijd wel lastig overleggen is. Ook de markt kan maar een keer zijn geld uitgeven. Het is wel belangrijk om met lokale (markt)partijen in zee te gaan. Zij kennen de stad, en weten waar behoefte aan is. Het gaat om het kennen van mensen! Het is belangrijk dat de gemeente marktpartijen faciliteren. Een visie is niet nodig volgens de aanwezige marktpartijen, er is genoeg 'know how' in de stad!

De sterkte van de regio is R&D, innovatieve ontwikkeling, hoogwaardige maakindustrie en de aanwezige

ontwerpdisciplines. Alles wat ontworpen wordt kan in de regio gemaakt worden! Van belang is het creëren van een betaalbare woonomgeving. En hoe kunnen we nu creatieve talenten aan de stad beschikbaar stellen. Strijp S speelt hier een grote rol in. De creatieve studenten blijven nu hangen.

Forumvergadering

De volgende bijeenkomst vindt plaats op 9 en 10 februari 2012. Het Forum Stedelijke Regio's is dan te gast bij Regio Groningen – Assen. Het thema van deze bijeenkomst is regionale woningbouwafstemming. Een belangrijke vraagstuk is hoe om te gaan in deze markt met de sturing op kwaliteit. En hoe om te gaan met de financiële risico's, ben je als regio bereid om financieel te compenseren, bijvoorbeeld bij het inleveren van woningbouwcapaciteit en/of faseren van ontwikkeling. Daarnaast scheidt de crisis ook nieuwe mogelijkheden om innovatief om te gaan met de huidige woningmarkt, welke innovaties lijken kansrijk.

Medio mei organiseren we met het Forum een symposium. Tijdens deze bijeenkomst willen we een breder publiek bereiken. Stadsregio Amsterdam zal dit samen met het Nirov oppakken en wellicht ook met KeNNiS. Het onderwerp is ruimtelijke ontwikkeling. Enerzijds focust het zich op de veranderende verhoudingen tussen Rijk en regio. Anderzijds als we nog wat aan ruimtelijke ontwikkeling willen doen doe dat dan in godsnaam nu – alles kost geld of het is zo klein dat het wel wordt opgepakt.

Hoe zet je nu als regio nog hoofdlijnen op? Valt er nog aan te sturen of moeten we opnieuw focussen op concentratie of juist fragmentatie. Hoe speelt je nu als regio in op de ruimtelijke ontwikkeling, en hoe kan je dit nog doen? Orden je je land / regio dan nog wel?

De bijeenkomsten voor het voorjaar staan vast, voor het najaar zijn we nog op zoek naar 2 gastregio's. Regio Drechtsteden heeft aangegeven een bijeenkomst te organiseren. **Wie volgt?** Een mogelijk thema kan zijn de regionale arbeidsmarkt, e-portfolio's en competenties. En daarnaast ook hoe meerwaarde te halen uit het ambtelijk apparaat.